

Kilpailukielto liike-elämässä

8.10.2024

Suomessa on ollut elinkeinovapaus vuodesta 1879 alkaen. Elinkeinovapaus tarkoittaa perustuslaissa säädettyä oikeutta hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Liike-elämässä elinkeinovapautta voidaan kuitenkin rajoittaa kilpailukiellolla työsopimuksessa, johtajasopimuksessa, osakassopimuksessa tai yrityskaupan kauppasopimuksessa. Kilpailukielto on mahdollista lisätä jopa osakeyhtiön yhtiöjärjestykseen tai henkilöyhtiön yhtiösopimukseen, vaikka tämä käytännössä erittäin - harvinaista onkin.

Kilpailukielto työsopimuksessa

Kilpailukielto mielletään usein luonnollisen henkilön (työntekijän) ja oikeushenkilön (yrityksen tai yhteisön) väliseen työsopimukseen liittyvänä kilpailukieltoehtona. Kilpailukiellon tavoitteena on pyrkiä pitämään työntekijä työnantajan palveluksessa, mutta työntekijän kannalta kilpailukielto voi olla este työpaikan vaihtamiselle. Työntekijän kilpailukielto on tyypillisesti 6 kuukautta. Asiantuntijoiden kilpailukielto voi olla kestoltaan enintään 12 kuukautta, jos hänen työtehtävät ovat sisältäneet yritykselle tärkeää tuotekehitystä tai tutkimustyötä tai siihen rinnastettavaa liikesalaisuuden alaista työmenetelmien kehittämistä. Asiantuntijatason työntekijöiden kilpailukieltoon liittyy myös sopimussakko. Sopimussakko ei saa ylittää työntekijän kuukausipalkan määrää. Perusduunarin työsopimuksessa vuoden pitkä kilpailukielto ilman erillistä kompensaatiota olisi sekä kohtuuton että perusteeton. Yli vuoden mittainen kilpailukielto työsopimussuhteessa on laiton. Kilpailukielto ei ole voimassa, jos työnantaja irtisanoo työntekijän tai purkaa työntekijän työsopimuksen. Työtekijöillä on salassapitovelvollisuus koko työsuhteen keston ajan.

Kilpailukielto toimitusjohtajasopimuksessa

Toimitusjohtaja ei ole työsuhteessa yhtiöön eikä kuulu työsopimuslain piiriin, vaan toimitusjohtajalle laaditaan erillinen johtajasopimus. Osakeyhtiölain mukaan toimitusjohtaja on yksi yhtiön toimielimistä, ja siten toimitusjohtaja on vastuussa osakeyhtiön päätöksistä. Irtisanomisajat eivät koske toimitusjohtajaa, vaan hän on irtisanottavissa hallituksen toimesta välittömästi. Toimitusjohtajasopimuksessa on tyypillisesti sovittu toimitusjohtajan erorahasta eli kultaisesta kädenpuristuksesta, joka voi olla suuruudeltaan jopa vuoden palkkasumma. Toimitusjohtajasopimukseen voidaan myös lisätä kilpailukielto, työntekijöiden houkuttelukielto tai työntekijöiden rekrytointikielto, asiakkaiden houkuttelukielto ja salassapitovelvollisuus. Toimitusjohtajasopimuksessa osapuolina ovat oikeushenkilö (yhtiö) ja osakeyhtiön toimielin, jota edustaa luonnollinen henkilö.

Kilpailukielto osakassopimuksessa

Yrityksen osakkaat solmivat keskenään joko julkisen kaupparekisteriin rekisteröidyn tai kokonaan salassa pidettävän osakassopimuksen, jonka sisältö täydentää julkista yhtiöjärjestystä. Osakassopimuksen ehdoissa on yleensä mainittuna kilpailukielto. Yrityksen osakasta ei voida rinnastaa työsopimussuhteessa olevaan työntekijään, vaan yrityksen osaomistajaksi eli partneriksi. Osakassopimuksen tavoitteena on välttää riidat osakkaiden kesken. Kilpailukiellon tavoitteena on, että osakkaan ei pidä harjoittaa kilpailevaa liiketoimintaa tai elinkeinotoimintaa yhtiön kanssa, jossa hän on osakkaana. Edelleen voidaan sopia, että osakas ei saa rahoittaa kilpailevaa toimintaa. Osakassopimuksen kilpailukieltoon liittyy yleensä sopimussakko. Osakassopimuksessa osapuolina ovat osakkaat tai sitten osakas ja yhtiö.

Kilpailukielto kauppasopimuksessa

Kilpailukieltoa käytetään pääsääntöisesti aina yrityskauppojen ehdoissa. Kilpailukieltoon liittyy yrityskaupassakin sopimussakko. Myyjä lupaa olla harjoittamatta välillisesti tai välittömästi elinkeinotoimintaa tai työskentelemällä ostajan kanssa samalla toimialalla ja samalla alueella. Myyjä ja ostaja voivat sopimusvapauden merkeissä sopia kilpailukiellon pituudeksi vaikka kymmenen vuotta, mutta kyseessä on oikeuskäytännössä pätemätön kilpailukielto. Korkeimman oikeuden ennakkotapauksissa kolmen vuoden kilpailukieltoa on pidetty maksimiaikana myyjälle olla harjoittamatta ammattiaan tai elinkeinoaan. Samoin useimpien liikesalaisuuksienkin katsotaan vanhenevat kolmessa vuodessa, koska teknologia kehittyy huimaa vauhtia.

Kilpailukielto franchising-sopimuksissa

Kilpailukieltoa voidaan soveltaa myös franchising-sopimuksiin. Kun franchising-antaja (franchisor) ja franchisingyrittäjä laativat liiketoimintakonseptia ja tavaramerkkiä koskevan francising-sopimuksen, on tässäkin tilanteessa hyvä lisätä kilpailukieltopykälä ja sopimussakko sopimusehtoihin. Franchising-sopimuksissa osapuolina ovat kaksi oikeushenkilöä eli kaksi erillistä itsenäistä yritystä, joilla on luonnollinen

henkilö edustajana.

Korkein oikeus on ratkaissut 14 kilpailukieltoa koskevaa ennakkopäätöstä. Yhteenvetona voidaan sanoa, että kilpailukielto löytyy liike-elämän erilaisissa sopimuksissa yhä useammin, koska yritykset haluavat suojata liike- ja ammattisalaisuuksia huolellisesti kilpailukykynsä varmistamiseksi. Osapuolten kannattaa kuitenkin olla tarkkana, jottei suostu allekirjoittamaan laittomia tai pätemättömiä kilpailukieltopykäliä liike-elämän sopimuksiin. Kilpailukieltoa koskevat sopimusehdot kannatta tarkistuttaa kilpailuoikeutta, yhtiöoikeutta tai työoikeutta tuntevalla asiantuntijalla.

Kirjoitus on osa Euroopan Unionin osarahoittamaa Ratkaisuja maaseudun koneyritysten jatkuvuuteen ja kilpailukykyyn – RATKI-hanketta.

Taru Huhtala
KTT, asiantuntija TKI
Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Kirjoittaja on omistajanvaihdosasiantuntija Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Kirjoittaja on opiskellut sekä kauppatiedettä että talousoikeutta Vaasan yliopistossa.